

PESTITSIDLARNING TABIATGA TA'SIRI VA PESTITSIDLARNI QO'LLASH

*Mo'ydinov Muslimbek Maxsutali o'g'li Andijon
Qishloq Xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti
Kimsanboyeva Shahrizoda Oybekjon qizi Andijon
Qishloq Xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti
Rustamova Arofatoy Rasuljon qizi Andijon
Qishloq Xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti*

Annotatsiya: Ehtiyotsizlik bilan bog'liq bo'lgan xatolardan biz ko'proq jiddiy xatolarga murojaat qilamiz, bu, ehtimol, bilimlarning etishmasligi bilan bog'liq. Ehtimol, eng keng tarqalgan xato - bu allaqachon taqiqlangan pestitsidlardan foydalanish. Ushbu maqolada pestitsidlarning turlari, qishloq xo'jaligida qo'llanilishi, atrof muhitga, tuproq, suv, o'simliklar va hayvonlarga salbiy ta'siri xususida taxlili ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Pestitsid, toksik, o'simlik, suv, tuproq, hayvonot olami.

Abstract: From mistakes related to carelessness, we turn to more serious mistakes, which are probably related to a lack of knowledge. Perhaps the most common mistake is the use of pesticides that have already been banned. This article provides analytical information on the types of pesticides, their use in agriculture, and their negative impact on the environment, soil, water, plants and animals.

Key words: Pesticide, toxic, plant, water, soil, animal world.

21-asrning ilmiy taraqqiyoti hatto qishloq xo'jaligiga ham ta'sir qildi. Bu hodisa nafaqat texnologiya yangiliklari, inson mehnatini mexanizatsiyalash, balki hosildorlikning o'sishi va zararkunandalardan himoya qilish uchun kimyo fanining yutuqlaridan keng foydalanishda ham ifoda etilgan. Har kuni millionlab dalalar va yaxshi maqsadlar bilan bog'lar turli usullar bilan qayta ishlanadi. Pestitsidlar yoki qishloq xo'jaligida pestitsidlar shubhali foydalanishning bunday moddalariga misol bo'la oladi.

Pestitsidlarni sotib olish ko'plab bog'bonlarga bahor ekish mavsumi ochilishining yillik xususiyati hisoblanadi. Bu atama lotin tilida kelib chiqadi, bu so'z ma'nosini bildiradi: "**Zararkunanda**" - zarar etkazish, "**Cide**" - qisqartiring. Har kim pestitsidlarning qaysi moddasi borligini juda yaxshi biladi va aniq harakatni tanaga zarar etkazadi. Ilmiy jihatdan, begona o'tlarni nazorat qilishda foydali bo'lishi mumkin bo'lgan sintetik turdagi moddalar yoki aralashmalar, o'simliklar kasalliklari, uy hayvonlarining parazitlari, turli xil o'lik kasalliklar, shamollar, patogen zamburug'lar sportchilari kabi zararkunandalar. **Pestitsidlar inhibitorlar sifatida tasniflanadi.** -

fizik-kimyoviy harakati hayotiy faoliyatning tabiiy fiziologik jarayonlarini sekinlashtiruvchi, to'xtatuvchi yoki butunlay to'xtatuvchi qobiliyatga ega bo'lgan degan ma'noni anglatadi. Natijada, to'g'ri ishlatiladigan kimyoviy moddalar kasallikning biologik yo'lini to'sib qo'yadi va infeksiyalar tarqalishini yuqotishi mumkin. Pestitsidlarning fizik xususiyatlari xarakterli keskin hid, odatda yorqin rangli. Ular suv bilan suyultiriladigan suyuqlik yoki chang shaklida bo'lishi mumkin. Kimyoviy moddalar paydo bo'lishining sababi ekinlarni massiv etishtirish edi. Ilgari ekin maydonlari nisbatan kichik bo'lgan, shuning uchun odamlar zararkunandalarni qo'lda to'plashgan, ammo hozir buni qilish deyarli mumkin emas, shuning uchun siz zaharli kimyoviy moddalarning toksik aralashmalariga murojaat qilishingiz kerak. Pestitsidlar milodiy 19-asrda muntazam ravishda qo'llanila boshlandi. Zamonaviy dorilar oz miqdordagi toksik moddadan foydalanishga imkon beradi, bu esa uning tarqalishi yoki tarqalish massasini qisqartirmaydi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, qishloq xo'jaligida pestitsidlardan to'liq foydalanishni to'xtatsangiz, butun dunyo bo'ylab hosilning taxminan 50% kamayadi.

Turlar

Pestitsidlar odatda uchta katta guruhga bo'linadi.: zahar, sterilizatorlar va o'sish inhibitorlari. Zaharlar maqsadli organizmni yo'q qilishga qaratilgan. Sterilizatorlar istalmagan o'simliklarni yo'q qiladilar. O'sish inhibitörleri fiziologik jarayonlarni kechiktirish uchun ishlatiladi.

Pestitsidlarning nima ekanligini bilish ularning zararli emasligini aytish mumkin emas. Olimlar zararli ta'sirlarni kamaytirish uchun doimo toksik kimyoviy moddalarni ishlatish uchun ishlaydi.

Ular qanday xavfli bo'lsa, bu moddalar kuchli zaharlovchi va yaqin bo'lgan barcha narsalarga zarar etkazishi: inson tanasi, suv, hayvonlar, o'simliklar, tuproqdir. Pestitsidlarning katta qismi hosilni qayta ishlashga mo'ljallanganligi sababli, bu moddalar ko'pincha erga tushib ketadi. Pestitsidlar odatda tuproqqa yog'ingarchilik bilan kirib boradi va ularda uzoq vaqt saqlanib, ularning xususiyatlarini ko'rsatib beradi. Tuproq mikroflorasini ta'sir qilish usuli moddaning sinfiga, uning tarkibidagi zahmning davomiyligiga, tuproqning o'zi va iqlim sharoitiga bog'liq. Qoida tariqasida pestitsidlar tuproq yuzasiga oksidlanish va gidroliz hosil qilish qobiliyatiga ega. Herbisidlar turli xil pestitsidlar sinflarining tuproqdagi yomon ta'siri nuqtai nazaridan eng zararli hisoblanadi. Ular standart dozalarda to'g'ri foydalanilganda tuproq mikroflorasining o'ziga xos buzilishlarini nisbatan tezkor tarzda parchalaydigan moddalardir. Agar doz kengaytirilsa, tuproq tarkibi vaqtinchalik depressiya kuzatiladi, yaxshi hosil olish qobiliyati yomonlashishi mumkin. Bunday o'zgarishlar uzoq davom etmaydi, chunki tuproq fermenti preparat ta'sirini bartaraf qiladi.

O'simliklar uchun qo'ziqorinlarni ishlatish tavsiya etilmaydi, ular tuproq mikroflorasiga katta zarar etkazadi va tuproq o'sayotgan ekinlar uchun yaroqsiz bo'ladi.

Hasharotlarning ta'siri juda noaniq, chunki tuproq mikroflorasi ularning xususiyatlariga nisbatan alohida sezuvchanlikga ega. Ushbu moddalarni uzoq vaqtdan beri ishlatish tuproq mikroorganizmlarining muvozanatlashishiga va tsellyulozani to'plashga olib keladi. Umuman olganda, tuproq mikroorganizmlari pestitsidni energiya manbai sifatida ishlatadi, shuning uchun pestitsidlarning mineralizatsiyasi ba'zan ro'y beradi. Bu oqibatlariga olib keladi, atrof muhitda pestitsidlarni detoksifikatsiya qilishning global muammosi mavjud.

Pestitsidlar, albatta, gidrosferaga tushadi. Suvli muhitda tabiiy gidroliz tufayli moddalar tez tarqaladi. Ko'p miqdorda ular fosfor, karboksilik kislotalar va peritroidlarning organik birikmalarini tezda yo'q qilishga qodir. Bu suv sifatini buzadi va ba'zan uning toksikligiga olib keladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki pestitsidlarni butun dunyoga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki suv bu moddalarni juda tez tarqaladi.

Birinchi, zaharlangan suv ombori aholisi, ayniqsa, baliqlar azoblanadi. Bundan tashqari, gidrobienitlar pestitsidlarning parchalanishida faol ravishda bevosita ishtirok etadilar. Organizmlarda doimiy ravishda to'plangan moddalar, natijada nafaqat jismoniy shaxslar, balki butun turlarning o'limiga olib keladi.

Hayvonning tanasiga kiradigan ko'plab pestitsidlar mastga olib kelishi mumkin, chunki tana o'zlarining ajralib ketishiga xalaqit berolmaydi. Bu juda xavflidir, chunki u hayvonning o'limiga olib keladi. Shunday qilib, biz har kuni o'zimizni zaharli tarzda o'zimiz zaharlaymiz va hayvonot olamini yo'q qilmoqdamiz. O'simliklar pestitsiddan zarar ko'rmasligi kerak, ammo bu erda inson omili o'zgarishlar kiritadi. Zaharli kimyoviy moddalar hosil uchun zarar keltiradigan ikkita asosiy sabab bor. Bu mahsulotni ishlatishdan oldin va preparatning haddan tashqari dozasini ishlatishdan oldin mahsulotni noto'g'ri saqlash yoki hatto muddati ham tugaydi, bu esa o'simlikning nobud bo'lishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Plant protection Entomologi Nmatologi Plant Pathologi- Edication Division Indian Council of Agricultural Research New Delui. April 2009.*
2. Xamraev A.Sh.va boshqalar. O'simliklarni ximoya qilish. Xayot nashriyoti. Andijon 2017 yil.
3. Sulaymonov B.A., Kimsanboev X.X., Anarboev A.R va boshqalar O'simliklarni kimyoviy ximoya qilish. Toshkent. 2020 yil.
4. Sulaymonov B.A va boshqalar. Qishloq xo'jalik entomologiyasi. (o'quv qo'llanma) Toshkent. 2019 yil.

5. Xamrayev A.Sh., Xasanov B.O., Sulaymonov B.A., Kojevnikova A.G. O'simliklarni biologik himoya qilish vositalari. Toshkent-2012 yil.
6. Sulaymonov B.A., Boltayev B.S., Abdalimov Sh.X. Bog', tokzor va dalal ekinlarining zararkunanda, kasalliklari hamda ularga qarshi kurash usullari. (o'quv qo'llanma) Toshkent-2017.
7. Kojevnikova A.G., Abdullaeva X.Z., Usmanov S.P., Azamov A.A. Qishloq xo'jalik entomologiyasi. (o'quv qo'llanma) Andijon 2021 yil.
8. O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligida ishlatish uchun ruxsat etilgan pestitsidlar va agroximikatlarni RO'YXATI. Toshkent -2016
9. Odiljon o'g'li T. O. et al. ISSIQXONA ZARARKUNANDALARIGA QARSHI BIOLOGIK KURASHISH //Ustozlar uchun. – 2023. – T. 19. – №. 2. – S. 38-41.
10. Мирзаева С. А., Икромов О. Т., Туманбоев З. С. АНЖИР ПАРВОНАСИ–ХАВФЛИ ЗАРАРКУНАНДА //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 13. – S. 549-551.